

הערות על היסודות המעמדיים של הכיבוש

דני גוטוויין

החוג לתולדות ישראל, אוניברסיטת חיפה

א.

שני תהליכים מרכזיים עיצבו את דמותה של החברה הישראלית בשלושת העשורים האחרונים: מהפכת ההפרטה והתמשכות הכיבוש. בין שני התהליכים, שעמדו ביסוד מדיניותו של הימין הישראלי, התקיים יחס של סיבה ומסובב: הפרטת מדינת הרווחה והסחרת שירותיה הרחיבו בהתמדה את הפערים הכלכליים והחברתיים ופגעו בעיקר במעמדות הנמוכים, שמשקלם באוכלוסייה גדל בד־בבד עם הרחבת אי־השוויון הכלכלי. תנאים אלו הפכו את הכיבוש ואת נגזרותיו — ובעיקר את מפעל ההתנחלות ואת פילוחו של שוק העבודה — למנגנון פיצוי שהגן על המעמדות הנמוכים מפני פגיעת ההפרטה, הידק את תמיכתם בימין, ניכר אותם מן השמאל ויצר את הבסיס החברתי והפוליטי להמשך הכיבוש. ואולם, ככל ששלטון הימין הפך את הכיבוש ואת ההפרטה למצב "טבעי", כן עורפל היחס הסיבתי ביניהם, ואשליית ההפרדה בין ה"חברתי" ל"מדיני" הפכה לחלק מיחסי הכוח שהבטיחו את ההגמוניה של הימין.

חשיפת היחס הסיבתי בין ההפרטה לכיבוש אמורה היתה, לפיכך, לעמוד בקדמת מאבקו של השמאל הישראלי בהגמוניה של הימין. ואולם, למרות כישלוננו המתמשך לגייס את תמיכת המעמדות הנמוכים במדיניות השלום שלו, לא רק שהשמאל, המייצג חלקים רחבים ממעמדות הביניים, נמנע מלחשוף יחס זה, אלא הוא אף הוסיף לערפל אותו והציע הסבר סיבתי מנוגד, שלפיו הכיבוש הוא הגורם לאי־השוויון הכלכלי. המסקנה שהתבקשה מהיפוך זה היתה שיש לדחות את המאבק למען צדק חברתי עד לאחר שיושג השלום, והיא שימשה צידוק אידיאולוגי מרכזי למדיניות הכלכלית־חברתית הניאו־ליברלית של השמאל הישראלי בשלושת העשורים האחרונים. אלא שהסיבתיים החלופית שהציע השמאל שחזרה למעשה את ההפרדה הכוזבת בין החברתי למדיני. השמאל חזר

וטען כי המעמדות הנמוכים תומכים בימין למרות שמדיניותו מנוגדת לאינטרסים שלהם. הוא הסביר תמיכה זו בשלל נימוקים אידיאולוגיים, כמו דת ולאומנות, הקוסמים למעמדות אלו, והדגיש כי חוסר הרציונליות של תמיכה זו מקשה להיאבק בה. הגיון ההפרדה בין החברתי למדיני שאימץ השמאל חזר אפוא והתגלה בפרשנות אידיאליסטית ופטרונית, שלא רק הכפיפה את ההוויה להכרה, אלא אף הכחישה את הבסיס הכלכלי-חברתי להגמוניה של הימין, בסיס שביטולו הוא תנאי לגיבוש הכוח הפוליטי הדרוש למאבק בכיבוש. עולה כי יותר משהשמאל הסביר את אי-השוויון הכלכלי בכיבוש, הוא השתמש בכיבוש כתירוץ לאשרורו של אי-השוויון, שבפועל יצר את התנאים לביסוס שלטון הימין ולהמשך הכיבוש. ההסבר ל"פרדוקס השמאל", היינו לתמיכתו של השמאל במבנה הכוח המבטיח את ההגמוניה של הימין, טמון באינטרס של מעמדות הביניים, שהם תשתית התמיכה של השמאל, בהאצת מהפכת ההפרטה, המתגלה באופן זה גם כגורם להמשך הכיבוש.

להלן יידונו "פרדוקס השמאל" והיבטים נוספים של היסודות המעמדיים של הכיבוש, תוך התמקדות בזיקתם למהפכת ההפרטה. ברור כי נקודת המבט הכלכלית-חברתית המוצעת כאן מאירה רק חלק ממכלול הסיבות המזינות את התמשכות הכיבוש, אך העדרה מן השיח האקדמי והציבורי פוגע בהבנת התופעה, לא כל שכן בגיבוש דרכים למאבק בה.

ב.

ההפרדה הכוזבת בין החברתי למדיני משקפת את שחיקת תודעת הכלליות והאחריות החברתית של מעמדות הביניים תומכי השמאל, בהמשך לאובדן השלטון לימין ב-1977. ההיגיון המעמדי החוזר ומייצר הפרדה זו התגלה כבר בסיסמה "שלום עכשיו". "שלום עכשיו" הפכה לאתוס של השמאל בתיווכו של "מכתב הקצינים", מותג שתרגם יוקרה צבאית להתנשאות מעמדית, והבליט דווקא את הזיקה שבין החברתי למדיני. הלהט המוסרי, המעין-דתי, שהקנה אתוס ה"עכשיו" למאבק לקידום השלום ולעצירת ההתנחלויות, הדגיש את אדישותם של מעמדות הביניים להתרחבות אי-השוויון הכלכלי בתוך ישראל, וחשף את הפער בין היומרה הממלכתית של השמאל לבין האינטרסים המעמדיים של מצביעיו. כך התגלה אתוס ה"עכשיו", שעימת את ה"צדק" עם ה"דמוקרטיה", כהתרסה פוליטית ותרבותית של ההגמוניה הישנה, המזוהה עם תנועת העבודה, נגד המעמדות הנמוכים, ובעיקר המזרחים

והחרדים, שהעבירו את השלטון לימין. אתוס ה"עכשיו" ביטא את תסכולם של הממסדים הוותיקים נוכח אובדן יכולתם לעצב את החברה באמצעות הפוליטיקה, ואת נחישותם לשמור על מעמדם ההגמוני תוך עקיפתה — אסטרטגיה שעתידה היתה להבשיל למדיניות ההפרטה. סיסמה אחרת של השמאל — "כסף לשכונות ולא להתנחלויות" — מבטאת לכאורה הכרה ביחס הסיבתי שבין אי-השוויון הכלכלי לבין התמשכות הכיבוש. אולם למעשה, סיסמה זו מנכסת את הדיון בזיקה שבין החברתי למדיני כדי לשלול אותה וכן משכפלת את ההפרדה בין השניים, תוך חשיפת האינטרס המעמדי המזין אותה. במסווה של דאגה לחלשים, יצרה סיסמה זו "משחק סכום אפס" המתנה את השקעת הכסף בשכונות בהפסקת הזרמתו להתנחלויות, ואימצה את ההיגיון החשבונאי הניאו-ליברלי המגדיל את אי-השוויון. התמקדותו של השמאל בכיבוש ובהתנחלויות כגורמי הפגיעה במעמדות הנמוכים טשטשה את התפקיד המכריע שהיה למהפכת ההפרטה בהגדלת אי-השוויון והעוני. טשטוש זה סייע לנתב את השיח הפוליטי למסלול שהפקיע את הפרט מדינת הרווחה והסחרת שירותיה מתחום הדיון הציבורי, ואפשר את העמקתם בהתאם לאינטרסים של מעמדות הביניים. הכיבוש והסיוע להתנחלויות מכאן, וההפרטה והפגיעה בשכונות מכאן, היו אפוא שני צדדים של מדיניות אחת, שההפרדה הכוזבת ביניהם מחקה את החלופה הממשית היחידה להפרטה ולכיבוש כאחד: מדיניות המקדמת השקעה בשכונות בד בבד עם מאבק בהתנחלויות, המעניקה ביטחון חברתי באמצעות מדינת רווחה עדכנית, המבטלת את הצורך במנגנון הפיצוי של הכיבוש ומהווה תנאי הכרחי לסיומו.

עדי אופיר, במבוא לקובץ זמן אמת: אינתיפאדת אל-אקצה והשמאל הישראלי, מציע קריאה ביקורתית של ההפרדה בין החברתי למדיני.¹ לדבריו, הכיבוש הוא "נקודת המוצא, תבנית יחסי הכוח והיחסים החברתיים" בישראל (שם, 11), וסיומו הוא תנאי הן לשלום והן לצדק חברתי. לפיכך, תמיכתו של השמאל בכל עניין חברתי ואפילו צודק וראוי כשלעצמו — כמו הגדלת שכר המינימום או התנגדות לתהליכי ההפרטה — צריכה להיות "מותנית בתרומתו למאבק נגד המשך הכיבוש" (שם, 18). ואולם, מסקנתו הפוליטית של אופיר בדבר סדר היום המדיני הבלבדי "שמצב הכיבוש כופה על השמאל הישראלי" (שם, 17) סותרת את ניתוחו

¹ עדי אופיר, 2001. זמן אמת: אינתיפאדת אל-אקצה והשמאל הישראלי, כתר, ירושלים.

הסוציולוגי, המציג את הכיבוש כנקודת המוצא של היחסים החברתיים בישראל. דומה, שהמסקנה המתבקשת מניתוח זה היא הפוכה: קץ הכיבוש מותנה בביטול היחסים החברתיים שעליהם הוא מבוסס, ולכן דחיית המאבק באי־השוויון הכלכלי דווקא מאשררת את יחסי הכוח המבטיחים את המשך הכיבוש.

ג.

מפעל ההתנחלות בשטחים והגידול המהיר באי־השוויון הכלכלי בישראל היו חלקים משלימים של מבנה הכוח שכונן הימין כדי להבטיח את שלטונו מאז המהפך ב־1977. הימין זיהה את מדינת הרווחה האוניברסלית כאחד ממקורות העוצמה הפוליטית של תנועת העבודה, ובדומה לתאצ'ריזם הוא חתר לפרקה על ידי ניוון שירותיה, תוך הפרטתם ההדרגתית והפיכתם לסחורות. מדיניות זו פגעה תחילה בעיקר במעמדות הנמוכים, וכדי להסוות ולמתן את פגיעתה במצביעיו, יצר הימין מנגנון פיצוי שסיפק תחליפים חלקיים לשירותיה של מדינת הרווחה האוניברסלית, באמצעות המגזרים שהוגדרו על בסיס עדתי, דתי או תרבותי. אסטרטגיה זו שימשה זרז למיסודם הפוליטי של המגזרים, ששיסע את החברה הישראלית וביסס את שלטון הימין כקואליציה של מגזרים יריבים. המסחור והמגזור היו צדדים שונים של מדיניות ההפרטה: המעמדות הנמוכים, שלא יכלו לרכוש את השירותים החברתיים שהפכו לסחורות, נדחקו "להתמגזר" ולנסות להשיגם באמצעות כוחם הפוליטי; המגזור, מצדו, ערער את יסודות מדינת הרווחה ויצר חלל שאפשר להפריט את שירותיה ולמסחרם — וחוזר חלילה.

מפעל ההתנחלות הוא הגילוי המובהק של זיקת הגומלין בין ההפרטה למגזור: מדינת הרווחה האוניברסלית שפורקה בישראל הוקמה על בסיס מגזרי בשטחים. ההטבות המופלגות שהציעה "ארץ ההתנחלויות" בתחומי הדיור, החינוך, הבריאות, המיסוי והתשתית הפכו למנגנון שפיצה את המעמדות הנמוכים על הפגיעה שחוללה ההפרטה בשירותי הרווחה בישראל, והן שהניעו את עיקר תנועת ההגירה לשטחים. במעבר ל"יש"ע" — מונח שהפך את הטריטוריה לתיאולוגיה ואת הכיבוש לגאולה — היה גלום גם הון סמלי: הסתפחות לעילית החדשה של המתנחלים, שהפכה את חציית הקו הירוק לחצייה — גם אם מדומיינת — של הגבול בין ישראל השנייה לראשונה. ההזדהות הרעיונית של "מתנחלי המצוקה" עם מפעל ההתנחלות טשטשה את

המניע הכלכלי להגירתם וסיפקה לשמאל צידוק נוסף להפרדת החברתי מן המדיני. ואולם בפועל, ההתנחלויות פתחו בפני המעמדות הנמוכים סיכוי לשדרוג כלכלי וחברתי, שחשיבותו – גם בקרב מי שלא מימשו אותו בפועל – גברה ככל שהפרטת מדינת הרווחה העמיקה את אי-השוויון בישראל. סיכוי זה מחק את הקו הירוק לא פחות משעשה זאת רעיון ארץ-ישראל השלמה. דחיית הסיסמה "כסף לשכונות ולא להתנחלויות" מצביעה אף היא על כך שההיגיון המנחה את ניציותם של המעמדות הנמוכים הוא כלכלי יותר מאשר אידיאולוגי או מדיני, ובתנאי משטר ההפרטה – בניגוד לקובלנה החוזרת של השמאל – הוא "רציונלי" לחלוטין: נוכח פירוק מדינת הרווחה בישראל הריבונית, ראו המעמדות הנמוכים את ההשקעה בהתנחלויות כהשקעה בהם ובעתידם, ולכן דחו את ההנגדה שיצר השמאל בין השכונות להתנחלויות כהנגדה כוזבת. מנגנון הפיצוי של הכיבוש הסווה אפוא את הפגיעה בשירותים החברתיים, וכך הפך אמצעי לקידומה ולהעמקתה של מהפכת ההפרטה ולהידוק זיקתם של המעמדות הנמוכים לימין. עולה, כי כשם שהכיבוש יצר את ההתנחלויות – ההפרטה יצרה את המתנחלים.

מנגנון הפיצוי של הכיבוש השפיע על האידיאולוגיות של המעמדות הנמוכים ושל מעמדות הביניים כאחד. נוכח הזיקה ההדוקה המתקיימת בישראל בין ריבוד מעמדי, מוצא עדתי ודפוסי הצבעה, ייחסו המעמדות הנמוכים למתקפה של השמאל על ההתנחלויות מניעים חברתיים יותר מאשר מדיניים: הם ראו בה ניסיון של מעמדות הביניים לחסום את הסיכוי שפתח בפניהם הכיבוש להתמודד עם הגידול באי-השוויון ולשפר את מעמדם הכלכלי והחברתי. בד בבד, זיהו ההתנחלויות עם מעורבות המדינה בהספקת השירותים החברתיים הקל על השמאל להתנער ממחויבותו למדינת הרווחה, מהלך שעמד בהלימה לאינטרס ההפרטה של מעמדות הביניים וסיפק להם תירוץ "ערכי" לנסיגה מן הסולידריות החברתית אל הניאו-ליברליזם. ההפרדה הכוזבת בין חברתי למדיני שיקפה אפוא את הניגוד שיצרה הפרטת מדינת הרווחה בין ישראל לשטחים, ניגוד שהקנה לקו הירוק משמעות חברתית ככל שהוא הלך ואיבד את משמעותו המדינית.

כפל הפנים של הכיבוש כמאיץ של מהפכת ההפרטה וכמנגנון התגוננות ופיצוי מפני תוצאותיה התגלה גם בשוק העבודה. הכיבוש חשף את המעמדות הנמוכים לתחרות חסרת סיכוי עם הפועל הפלסטיני, שיתרונו גדל ככל שהוא הסתגל לדרישות שוק העבודה הישראלי, תוך הסתפקות בתנאי שכר נמוכים מאלו שדרש הפועל היהודי. תחרות זו

נוצלה בהמשך גם כשוט לפירוק העבודה המאורגנת ולהפרטת שוק העבודה הישראלי. בתנאי משטר ההפרטה, הכיבוש לא רק האיץ את פירוקו של האיגוד המקצועי; יתר על כן, בהדרגה הוא אף שימש תחליף להגנה מקצועית: הופעתו הבלתי סדירה של הפועל הפלסטיני לעבודה בשל הסגרים, והחשש הביטחוני מפני העסקתו, הגדילו את כוח התחרות של הפועל היהודי, שהכיבוש הפך את יהדותו לא רק לזהות דתית או לאומית אלא גם לנכס כלכלי. הכיבוש הקנה אפוא לפועל היהודי יתרון מובנה על הפועל הפלסטיני בשוק העבודה, והמשך הכיבוש הפך לתנאי לשמירתו של יתרון זה, וכך הנציח את תמיכת המעמדות הנמוכים בימין. מנגד, "השלום המופרט" שהציע השמאל – שהלם את האינטרסים של חלקים ממעמדות הביניים – צפוי היה לפגוע קשות בכושר התחרות של הפועל היהודי בשוק העבודה, שגבולותיו עתידים היו להתרחב לכל "המזרח התיכון החדש" עתיד העבודה הזולה, דבר שהגביר את הסתייגותם של המעמדות הנמוכים מן השלום ואת ניכורם מן השמאל. הפתרון למעגל קסמים זה טמון בהעלאת רמת ההשכלה וכישורי התעסוקה של המעמדות הנמוכים, אלא שפתרון זה עמד בסתירה לתמיכת השמאל ומעמדות הביניים בהפרטת מערכת החינוך.

זיקת הגומלין בין הכיבוש, שוק העבודה, ההפרטה והיהדות היא המפתח להבנת עלייתה של תנועת ש"ס, אף יותר משירותי הרווחה המגזריים שהיא מספקת, המגיעים רק לציבור מצומצם, שאין בו כדי להסביר את התמיכה הרחבה אשר לה היא זכתה בקלפי. ש"ס זיהתה את היתרון הכלכלי שהקנתה היהדות למעמדות הנמוכים במסגרת התחרות בשוק העבודה עם הפלסטינים ועם העובדים הזרים, הפכה את היהדות להון סמלי, בדמות החרדיות המזרחית, וכמותג מגזרי תרגמה אותו לכוח פוליטי. ש"ס צמחה אפוא מתוך פעולת הגומלין של הכיבוש והמגזור, שהלכו והתמזגו בהדרגה בחזקתם כמנגנוני התגוננות ופיצוי של המעמדות הנמוכים מפני הפרטת מדינת הרווחה, ושינו בהדרגה את האידיאולוגיה שלה, כפי שמלמדת ההקצנה שחלה בעמדות המדיניות של הנהגתה.

ד.

השמאל היה שותף פעיל בכינון משטר ההפרטה, שיצר את התנאים החברתיים והפוליטיים להמשך הכיבוש. משהתברר למעמדות הביניים, מצביעי השמאל, כי תמיכת המעמדות הנמוכים עתידה להבטיח את שלטון הימין לאורך זמן, הם אימצו את ההפרטה כאסטרטגיה לשימור זכויות

היתר שלהם תוך עקיפת הפוליטיקה. ההפרטה העבירה את השליטה בכלכלה ובחברה מידי המדינה לידי השוק והממסדים המקצועיים, שבהם שמרו מעמדות הביניים על ההגמוניה שלהם. ככל שבתוקף האינטרסים המעמדיים של מצביעיו נשאב השמאל אל הגיון ההפרטה, כך בסתירה לשיח השלום שלו הוא אימץ גם את מנגנון הפיצוי של הכיבוש כדרך להאצתה. השילוב שבין ההפרטה לכיבוש שימש מכנה משותף שאפשר את כינון משטר ממשלות האחדות הלאומית, ושילוב זה שב והתגלה גם במדיניותן של ממשלות השמאל.

השמאל ניהל את תהליך השלום בדבדבד עם העמקת הכיבוש, וההפרדה בין החברתי למדיני שוכפלה להאחדה בין ה"שלום" ל"כיבוש". כך אפשר השמאל למעמדות הביניים להפיק את רווחי השלום בלי לפגוע במנגנון הפיצוי של הכיבוש, שחשיבותו גדלה ככל שמהפכת ההפרטה הגבירה את פגיעת אי-השוויון במעמדות הנמוכים. יצחק רבין ואהוד ברק הכירו בקשר שבין הגידול בפערים הכלכליים לתמיכה בימין, כפי שמלמדות הצהרותיהם בדבר הצורך ב"סדר עדיפויות חדש" או בהקלת סבלה של "החולה במסדרון", אך כנציגים של מעמדות הביניים שניהם לא רק שלא מיתנו את מהפכה ההפרטה, אלא אף האיצו אותה. ממשלת רבין חתמה על הסכמי אוסלו כדי לשים קץ לכיבוש, אך בתקופת כהונתה הוסיף מספר המתנחלים לגדול, סתירה המוסברת על ידי פן אחר של מדיניותה: העמקת ההפרטה של השירותים החברתיים, ובמיוחד החינוך, הבריאות והעבודה. פירוק ההסתדרות ה"ישנה" בתמיכת רבין, למשל, האיצ את הפרטת שוק העבודה, שהגדילה את כושר התחרות של הפועל הפלסטיני הבלתי מאורגן, ולפיכך העצימה את תפקידו של הכיבוש כתחליף לאיגוד המקצועי בהגנה על הפועל היהודי. השמאל גם אפשר את המשך התפתחותן של ההתנחלויות בכך שדחה את הדיון בעתידן עד להסדר הקבע. התנהלות זו סתרה אמנם את מדיניות השלום, אך היא שירתה את מדיניות ההפרטה, שכן בפועל היא שימרה את תפקידה של "ארץ ההתנחלויות" כמדינת רווחה חלופית. ככל שההפרטה פגעה במעמדות הנמוכים — שהשמאל ניסה לשווא לרכוש את תמיכתם — כן גדל תפקידו של מנגנון הפיצוי של הכיבוש, שהפך באופן פרדוקסלי לתנאי לשלום. פרדוקס זה מסביר את השניות שאפיינה את הסכמי אוסלו. בהעדר בסיס פוליטי וציבורי מספיק קיבל השלום אופי של מעין "נוכח-נפקד": השמאל יצר מצב שבו פינוי חלק מן השטחים אפשר את המשך הכיבוש הישיר או העקיף של חלקם האחר, פתרון שהתקבל בהדרגה ובאופנים שונים גם בקרב הימין.

ההפרטה היא אפוא תבנית היחסים החברתיים המזינים את הכיבוש. "השלום המופרט" של השמאל העמיק את אי-השוויון הכלכלי, שהלם את תפיסת האינטרס העצמי של מעמדות הביניים והעצים את הכיבוש כמנגנון פיצוי למעמדות הנמוכים. כך שוכפלה ההפרדה בין חברתי למדיני להאחדה של השלום והכיבוש ולביטול הדרגתי של ההבדל בין שמאל לימין אל תוך מדיניות ה"הפרדות" וה"התנתקות". תולדותיו של השמאל הישראלי בשלושת העשורים האחרונים הן אפוא כרוניקה של כישלון ידוע מראש. האינטרס של מעמדות הביניים בהאצת ההפרטה ביטל את השמאל לתוך הימין ועשה אותו שותף למדיניות של המשך הכיבוש. העדפת אינטרס ההפרטה של מעמדות הביניים על פני בניין הכוח הפוליטי הדרוש לסיום הכיבוש, באמצעות מאבק לשוויון כלכלי וחברתי של המעמדות הנמוכים, הפכה את ה"שלום" מעמדה מדינית לזהות תרבותית ולטקס היטהרות המאשר את ההפרטה ואת הכיבוש כאחד. עם דחיית המאבק לשוויון חדל השמאל לשמש חלופה לימין, שההגמוניה שלו התעצמה ככל שמנגנון הפיצוי של הכיבוש החליף את מדינת הרווחה. בהדרגה חדל השמאל לייצג גם את האינטרסים של מעמדות הביניים: ההפרטה פגעה בביטחון חברתי של חלקים רחבים מתוכם, שהפכו ל"מעמד הנשחק" שהתמגזר והמיר את "השלום המופרט" ב"פוליטיקה של שנאה", שכוותה מגזרית העצימה את מבנה הכוח של הימין, תוך הינתקות מן השמאל שהלך ואיבד את אחיזתו גם בחלקים הולכים וגדלים של מעמדות הביניים.

ה.

הכיבוש הוא אפוא המשכה של ההפרטה ומשמש מנגנון פיצוי המאפשר את העמקתה. זיקת גומלין זו בין המדיני לחברתי אינה ייחודית לישראל, אלא היא משחזרת את דפוס הפעולה המוכר של האימפריאליזם. כך, למשל, תיארה הביקורת הרדיקלית את האימפריאליזם הבריטי כמבנה כוח שנועד להבטיח את האינטרסים של האצולה הקרקעית ושל הבורגנות הפיננסית, ולהגן על ההגמוניה שלהן על ידי נטרול ההתנגדות של התעשיינים ושל הפרולטריון למדיניותן באמצעות יתרונות מגזריים שהעניק להם השוק האימפריאלי. מניתוח זה הסיקו חסידי הדה-קולוניזציה כי את המאבק באימפריאליזם יש למקד לא רק בגילויי המדיניים, משמע בהמשך השליטה במושבות, אלא גם ובעיקר בתפקודו כמנגנון פיצוי כלכלי לקבוצות שונות בחברה הבריטית. ואמנם, המאבקים

לנסיגה מן האימפריה — במיוחד מאירלנד בראשית המאה ה-20 ומהודו במחציתה — היו מלווים בכינון מדינת הרווחה כחלופה למנגנון הפיצוי של האימפריאליזם.

השמאל הישראלי דחה את הניסיון ההיסטורי הבריטי, ולמעשה האירופי, שראה בכינון מדינת הרווחה אמצעי מרכזי לביטול מנגנון הפיצוי של האימפריאליזם ולגיוס תמיכה חברתית ופוליטית במאבק למען דה־קולוניזציה. נהפוך הוא, בישראל כיוון השמאל את ביקורתו דווקא כלפי מדינת הרווחה, תיאר אותה כחלק ממנגנון השליטה הדכאני של תנועת העבודה והצביע על השוק וההפרטה כעל גורמים משחררים. וכך, למרות התנגדותו המוצהרת של השמאל לכיבוש, על הזעם הרטורי שליווה אותה, בפועל הוא תמך ביסודות הכלכליים והחברתיים שאפשרו את התמשכותו. היפוך זה ניכר גם אצל היסודות הרדיקליים יותר בשמאל, שאימצו את התיאוריה התרבותית של הפוסטקולוניאליזם, אך דחו את המדיניות הכלכלית-חברתית של הדה־קולוניאליזם.

דחיית הניסיון ההיסטורי של הדה־קולוניאליזם עומדת בהלימה לאינטרס של מעמדות הביניים בהמשך מדיניות ההפרטה שעשתה את השמאל שותף להמשך הכיבוש. מכאן, שהמוצא מ"פרדוקס השמאל" מצוי דווקא באימוץ הניסיון של הדה־קולוניאליזם, שעיקרו ביטול התנאים הכלכליים והחברתיים העומדים ביסוד הכיבוש כתנאי לסיומו. יישומו המעשי של ניסיון זה — ההופך לאפשרי בעקבות הפיכת חלקים רחבים ממעמדות הביניים לקורבנותיה של מהפכת ההפרטה — פירושו שינוי סדר העדיפויות של השמאל והאחדה מחודשת של המדיני עם החברתי, תוך אימוץ מדיניות של "רווחה תמורת שטחים": הענקת ביטחון חברתי לכל באמצעות ויסות כלכלי וצדק חלוקתי ומימושם בדפוס עדכני של מדינת רווחה אוניברסלית. מדינת רווחה כזו תבטל את הצורך של המעמדות הנמוכים ושל המעמד הבינוני הנשחק בכיבוש כמנגנון התגוננות ופיצוי מפני אי־השוויון שמחוללת ההפרטה, תנתק את זיקתם לימין, ותיצור את התנאים הפוליטיים למאבק בעל סיכוי לנסיגה מן השטחים ולסיום הכיבוש.

